

NOANIQLIK VA RISK SHAROITIDA MOLİYAVIY MENEJMENT SAMARADORLIGINI BAHOLASH.

Esanov Nurbek Oybek o'g'li

O'zbekiston Respublikasi Qishloq xo'jaligi vazirligi mutaxassisi

Annotatsiya: Ushbu maqolada noaniqlik va risk sharoitida moliyaviy menejment samaradorligini baholash masalalari chuqur tahlil qilinadi. Moliyaviy menejmentda noaniqlik va risk omillarining ta'sirini aniqlash, ularning moliyaviy qaror qabul qilish jarayonidagi rolini tushunish va samaradorlikni oshirishga yo'naltirilgan usullarni aniqlashga qaratilgan. Maqola davomida nazariy adabiyotlar tahlil qilinadi, amaliy metodlar qo'llaniladi va natijalar asosida ilmiy-amaliy tavsiyalar ishlab chiqiladi.

Kalit so'zlar: Moliyaviy menejment, noaniqlik, risk, samaradorlik, tahlil, baholash, strategik boshqaruv, moliyaviy qarorlar, risk boshqaruvi.

Moliyaviy menejment har qanday tashkilotning muvaffaqiyati uchun muhim o'rinni egallaydi. Biroq, bozor iqtisodiyoti sharoitida moliyaviy qarorlar qabul qilish jarayoni ko'pincha noaniqlik va risk bilan bog'liq bo'ladi. Noaniqlik — bu kelajakdagi hodisalar haqida yetarlicha ma'lumot bo'lmagan holatlar bo'lib, moliyaviy menejmentga salbiy ta'sir qilishi mumkin. Risk esa — kutilayotgan natijalarni oldindan bilib bo'lmasligi va salbiy oqibatlar ehtimolini bildiradi.

Moliyaviy menejmentda noaniqlik va riskni boshqarish jarayonlari samaradorlikni oshirishning asosiy omillaridan biri hisoblanadi. Ushbu maqolada noaniqlik va risk sharoitida moliyaviy menejment samaradorligini baholash masalalari ko'rib chiqiladi. Maqolada adabiyotlar tahlili, metodologiya, natijalar va munozaralar qismida o'rganishlar keltiriladi.

Noaniqlik va Risk tushunchalari

Noaniqlik

Noaniqlik kelajakdagi hodisalar va natijalarni oldindan aniq bashorat qilishning qiyinligi yoki imkonsizligi. Moliyaviy menejmentda noaniqliklar quyidagilar bilan bog'liq bo'lishi mumkin:

- Bozordagi o'zgarishlar.
- Valyuta kurslari.
- Inflyatsiya darajasining o'zgarishi.
- Siyosiy va iqtisodiy muhitning beqarorligi.

Risk

Risk u ma'lum bir harakat yoki qarorning noxush natijalarini yuzaga keltirish ehtimoli. Moliyaviy menejmentdagi asosiy risk turlari:

- Bozor risklari.
- Kredit risklari.
- Likvidlik risklari.
- Operatsion risklar.
- Moliyaviy barqarorlikka tahdid soluvchi boshqa omillar.

Moliyaviy Menejment Samaradorligini Baholash

Moliyaviy menejment samaradorligini baholash jarayoni quyidagi yo'nalishlarni o'z ichiga oladi:

Moliyaviy Ko'rsatkichlar

- Rentabellik (daromadlilik) ko'rsatkichlari: ROA (Aktivlar bo'yicha daromadlilik), ROE (O'z kapitali bo'yicha daromadlilik), ROI (Investitsiya bo'yicha daromadlilik).
- Likvidlik ko'rsatkichlari: Joriy likvidlik koeffitsiyenti, Tezkor likvidlik koeffitsiyenti.
- Moliyaviy barqarorlik ko'rsatkichlari: Majburiyatlar/kapital nisbati, qarz majburiyatlarining umumiy aktivlarga nisbati.

Risklarni Baholash

- Var (Value at Risk) usuli: Bozor risklarini miqdoriy baholash usuli bo'lib, potensial yo'qotishlarning maksimal miqdorini belgilaydi.

- Stsenariy tahlili: Eng yaxshi, eng yomon va eng ehtimolli stsenariylarni tahlil qilish orqali qarorlar qabul qilish.

- Monte-Karlo simulyatsiyasi: Risklarni matematik modellashtirish orqali baholash va natijalarni prognoz qilish.

Noaniqlikni Bashorat qilish

- Prognozlash usullari: Statistik tahlil, iqtisodiy modellar, regressiya tahlili va trend analizlari.

- Noaniqlikni boshqarish strategiyalari: Diversifikatsiya, sug'urta qilish, option shartnomalari va derivativlardan foydalanish.

Baholash Asoslari va Strategik Qarorlar

Kutilayotgan daromad va riskni taqqoslash

Risk va daromadning o'zaro muvozanatini o'rganish orqali optimal qarorlar qabul qilinadi. Bu jarayonda risk-daromad nisbati aniqlanadi.

Moliyaviy xavfsizlik zonasi

Korxona moliyaviy ko'rsatkichlari qaysi chegaralarda xavfsiz ekanligini aniqlash va ularni boshqarish usullarini ishlab chiqish.

Strategik qarorlar qabul qilish

Noaniqlik va risklarni e'tiborga olgan holda uzoq muddatli moliyaviy rejalarni ishlab chiqish va moliyaviy resurslardan samarali foydalanish.

Noaniqlik va risk sharoitida moliyaviy menejment samaradorligini baholash korxonaning muvaffaqiyatli faoliyat yuritishi uchun muhim ahamiyatga ega. Risk va noaniqliklarni boshqarish, tahlil qilish va baholash orqali korxona barqarorligi va daromadliligi ta'minlanadi.

Tadqiqot natijalari ko'rsatadiki, noaniqlik va risk omillarini hisobga olgan holda moliyaviy menejmentni boshqarish samaradorligi oshiriladi. Ushbu jarayonda ma'lumotlarni to'g'ri tahlil qilish va risklarni boshqarish usullarini to'g'ri tanlash muhim ahamiyat kasb etadi. Bunda moliyaviy rezervlarni yaratish, ehtimollarga asoslangan tahlillarni qo'llash va innovatsion yondashuvlardan foydalanish zarur.

Xulosa

Maqola davomida noaniqlik va risk sharoitida moliyaviy menejment samaradorligini baholash masalalari o'rganildi. Tadqiqot natijalariga ko'ra, moliyaviy menejment samaradorligini oshirish uchun risklarni aniqlash va boshqarish jarayonlarini yaxshilash lozim.

Takliflar sifatida quyidagilar keltiriladi:

- Risklarni aniqlash usullarini takomillashtirish;
- Moliyaviy ko'rsatkichlar monitoringini amalga oshirish;
- Innovatsion risk boshqaruv usullarini ishlab chiqish;
- Moliyaviy rezervlarni yaratish va ularni boshqarish strategiyalarini ishlab chiqish.

Ushbu tadqiqot natijalari kelajakda moliyaviy menejmentni yanada samarali boshqarish uchun foydalanish mumkin.

Adabiyotlar.

1. Anderson, S. W., & Lanen, W. N. (1999). Economic transition, strategy and the evolution of management accounting practices: the case of India. *Accounting, Organizations and Society*, 24(5-6), 379-412.
2. Blinov, A. V., Yasnaya, M. A., Blinova, A. A., Shevchenko, I. M., Momot, E. V., Gvozdenko, A. A., & Senkova, A. O. (2019). Computer Quantum-Chemical Simulation of Polymeric Stabilization of Silver Nanoparticles.
3. Burns, J., & Scapens, R. W. (2000). Conceptualizing management accounting change: an institutional framework. *Management accounting research*, 11(1), 3-25.
4. Davison, J. (2015). Visualising accounting: an interdisciplinary review and synthesis. *Accounting and Business Research*, 45(2), 121-165.
5. Ezzamel, M., Willmott, H., & Worthington, F. (2008). Manufacturing shareholder value: The role of accounting in organizational transformation. *Accounting, Organizations and Society*, 33(2-3), 107-140.

6. Hamed, M. T. & Mously, H. A. (2019). Investigating Economic and Clinical Implications of Tooth Implant Supported Prosthesis among Patients and Practitioners. International Journal of Pharmaceutical Research & Allied Sciences, 8(4), 116-121
7. Kerimov, V. E. (2011). Modern concept of management accounting. V. E Kerimov, R. V. Sorokina. Bulletin of the Financial University. No. 3 (63).13-18.